

EKONOMİ ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

15. Hafta

EKONOMİK DÜZENLEMELER

- 1- İzmir İktisat Kongresi (18 Şubat -4 Mart 1923)**
- 2- Aşar (Öşür) Vergisi'nin Kaldırılması (17 Şubat 1925)**
- 3- Teşvik-i Sanayi Kanunu (28 Mayıs 1927)**
- 4- Devlet Bankalarının Kurulması (Etibank, Sümerbank, İş Bankası)**
- 5- I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1933-1939)**
- 6- II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1938 -II. Dünya Savaşı nedeniyle uygulanamadı)**
- 7- Ulaşım alanında yapılan yenilikler**

Açıklamalar:

TBMM, 1 Mart 1922'de ekonomi çalışmalarının başlıca noktalarını şöyle belirlemiştir:

- 1-Sanayii canlandırmak ve modern araçlara sahip olmak**
- 2-Ormanları iyi hale getirmek**
- 3-Toplum menfaatini doğrudan ilgilendiren kuruluşları ve iktisadi girişimleri gücümüz oranında devletleştirmek.**
- 4-Madenlerimizi işletmek ve bu alana yönelen sermayeyi himaye etmek**
- 5-Ekonomik bağımsızlığın korunabilmesi için bütçeyi ekonomik yapı ile uygun tutmak**

A-İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat-4 Mart 1923)

(Lozan Konferansı'na ara verildiği sırada toplandı).

Kongrenin Toplanma Sebepleri:

- 1-Millî ekonominin amaçlarını ve amaçlara ulaşmak için izlenecek yöntemi belirlemek
- 2-Ekonomik bağımsızlığın yöntemini belirlemek
- 3-Millî ekonominin temellerini atmak

Kongrenin özelliği :

Türk devletinin ekonomik meselelerinin görüşüldüğü ve tartışıldığı ilk kongredir. Ekonomik bağımsızlığın önemi vurgulandı.

Açıklamalar:

- *1-Bağımsız ekonomi için ilk adım Lozan'da kapitülasyonların kaldırılması ile atıldı.*
- *2-İzmir İktisat Kongresi bağımsız, liberal ve millî ekonomiyi benimsedi.*
- *3-1930'da Merkez Bankası'nın kurulması, Türk parasını yabancı sermayenin elinden kurtardı.*
- *4-İzmir İktisat Kongresi'nde Misak-ı İktisadi kabul edildi.*

Cumhuriyetin ilk yıllarında özel girişimin, desteklenmesine rağmen, beklenen verimi gösterememesinin sebepleri:

- 1-Özel sermayenin yetersizliği
- 2-Yetişmiş iş gücünün yetersizliği
- 3-Deneyim ve bilgi eksikliği
- 4-1929'da dünya ekonomik bunalımının çıkması

Kongre, “devletçilik” ilkesinin ilk ayağını oluşturur. Cumhuriyet'in ilanından sonra ekonomide devletçilik politikası uygulandı. Özel sektörün ekonomide başarısız olması üzerine devletçilik ilkesi doğmuştur.

Devletçi Ekonomiye Geçişin Sebepleri:

a- Özel girişimin üzerine düşen görevi yerine getirememesi

(Özel teşebbüsün desteklenmesi için 1924’de İş Bankası kuruldu. 1927’de Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı.)

b- Devletin gelişebilmesi için vakit kaybetmeden büyük sanayi atılımlarının yapılmasınının gerekmesi

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı

(1929 dünya ekonomik bunalımının etkisiyle, 1933 yılında planlı ekonomi dönemine geçilerek I. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlandı).

Önemi:

1-İlk defa planlı ekonomi dönemi başladı.

2- Devletçi ekonomi: (Karma Ekonomi): Büyük atılımları devlet yapsa da; özel teşebbüse de iş imkânı tanınır bir yapı oluşturuldu.

3-İlk büyük atılımlar bu dönemde yapıldı. Ülkede ilk fabrikalar bu dönemde kuruldu. (Malatya Kayseri Ve Bursa'da Dokuma Fabrikası, Gemlik Suni İpek, Beykoz Deri Fabrikası v.b.)

4-Toprak reformu tam olarak gerçekleştirilemedi.

1937'de II. Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlandıysa da; II. Dünya Savaşı'nın başlamasından dolayı uygulanamadı.

B-Tarımın Geliştirilmesi İçin Alınan Önlemler

1-Aşar (öşür) vergisi kaldırıldı (17 Şubat 1925)

Vergi gelirlerinin %40'ını oluşturan aşarın kaldırılması ilk bütçe açığını oluşturdu. TBMM'nin bu kararı tarıma verilen önemi gösterir.

2-Ziraat Bankası kuruldu. (Çiftçiye kredi sağlamak için)

3-Kooperatifler kuruldu (1929)(Tarım kredi kooperatifleri)

4-Yüksek Ziraat Enstitüsü kuruldu.

5-Tohum ıslah istasyonları ve numune çiftlikleri kuruldu.

6-Toprak reformu için 1926'dan itibaren teşebbüsler yapıldı.

C-Ticari Hayatın Düzenlenmesi

1- Lozan Antlaşması ile Kapitülasyonlar kaldırıldı.

2- Ticareti koruyan kanunlar çıkarıldı.

3- İş Bankası kuruldu. (1924)

4- 1926'da çıkarılan Kabotaj Kanunu ile Türk denizlerinde yük ve yolcu taşıma işleri Türk gemicilerine verildi.

D- Sanayi ve Madencilik

1-Millî sanayiinin korunması ve gelişmesi için kapitülasyonlar kaldırıldı.

2-Büyük yatırımlar devlet tarafından yapıldı.

3-Özel teşebbüs desteklendi.

4-1925’de Sanayi ve Maden Bankası kuruldu.

5-28 Mayıs 1927’de Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarıldı.

6-Planlı Ekonomi uygulanarak ilk büyük fabrikalar kuruldu.

7-1933'de Sümerbank kuruldu.

8-1935'de Etibank ve MTA kuruldu.

9- Kayseri, Ereğli, Nazilli, Malatya ve Bursa merinos dokuma fabrikaları; İzmit selüloz ve kağıt; Beykoz deri ve kundura; Paşabahçe cam; Karabük demir-çelik fabrikaları açıldı.

!! Uşak Şeker Fabrikası Teşvik-i Sanayi Kanunu sonucunda kurulmuştur.

E-Bayındırlık ve Ulaştırma

1-1927'de Devlet Demir Yolları Genel Müdürlüğü kuruldu. Karayolu yapımında asıl gelişme 1950'den sonra görüldü.

2-1933'de Millî Hava Ulaştırma Teşkilatı kuruldu.

3-1938'de denizciliğin geliştirilmesi için Denizbank, 1939'da Devlet Denizyolları İdaresi kuruldu.